

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

S Z E M L E

A MUNKAEGYSÉG-HIGÍTÁSRÓL

Most, a zárszámadások időszakában gyakori beszédtema a termelőszövetkezetekben a jövedelemrészesezés. Ma még a termelőszövetkezetek többségében alkalmazzák a munkaegység-rendszert, s a tagok számára természetesen nem közömbös a munkaegység értékének az alakulása. Bár egy-egy tag számára végső soron legfontosabb a reá jutó évi jövedelemrészesezés nagysága, nagyon jól ismerik ebben munkaegységeik számának és egy munkaegység értékének a jelentőségét. Egy évvel ezelőtt a tervben rögzítették a munkaegység várható értékét, s ha az most a zárszámadáskor annál kisebbnek mutatkozik, joggal keresik ennek okait. Az okok sokfélék lehetnek, de ezek közül most csak egyet, a *munkaegység-hígítást* világítjuk meg kissé közelebbről.

A munkaegység-rendszer helyes alkalmazásának fontos feltétele, hogy a tervezéskor megállapított és az éves terv alapjául elfogadott munkanormákat és a teljesítésükért jóváírható munkaegységeket az egész év folyamán betartsák. A terv e részének indokolatlan „túlteljesítése” munkaegység-hígítást eredményez, amely ha elharpódzik, kritikussá teheti a közös jövedelem igazságos elosztását és megrendítheti a tagok bizalmát.

Munkaegység-hígítás a tsz éves tervéhez képest minden fedezetlen munkaegység-felhasználás, függetlenül attól, hogy annak mi a közvetlen oka. Munkaegység-hígítás származhat a normák lazításából, a munkaegység-jóváírások emeléséből, a munkaegységgel ellátott családokból.

A termelőszövetkezetekben gyakran csak a munkaegységesítést tekintik munkaegység-hígításnak, pedig az

ilyen munkaegység hígítás — ritka kivételétől eltekintve — nem szokott nagy méreteket ölteni. Sokkal nagyobb arányú és ennél fogva veszedelmesebb is lehet a normalizálásból és a munkaegység-jóváírások emeléséből származó munkaegység-hígítás. Ezt pedig többnyire a termelőszövetkezet vezetői követik el, nemegyszer a tagok vagy azok egyes csoportjainak indokolatlan követelésére.

A tervhez képest fedezetlen munkaegység-felhasználás az, ha a tervben elő nem irányzott munkát végeznek (okkal vagy ok nélkül) és erre meg nem tervezett munkaegységet használnak fel, vagy pedig a munkát megtervezték ugyan, de a végrehajtáskor erre a tervezettnél több munkaegységet használnak fel, s mindez nem jár együtt a tervhez képest megfelelő többleteredménnyel.

Például munkaegység-hígítás, ha a kukoricakapálás normáját leszállítják és emiatt arra több munkaegységet használnak fel, függetlenül attól, hogy a normalizálás indokolt volt-e vagy sem. Viszont nem munkaegység-hígítás, ha például a termést növelő többszöri kapálásra vagy a nagyobb termés betakarítására használnak fel több munkaegységet, és a munkaegységterv túllépésének a nagyobb termés biztosítja a fedezetét.

A munkaegységgel való helyes gazdálkodás, a munkaegység-hígítás megelőzése, a munkaegység-rendszer helyes alkalmazásának alapvető feltétele.

Az egyes termelőszövetkezeti tagok évi jövedelmének nagysága nemcsak a munkaegység értékétől, hanem a megszerzett munkaegységek számától is függ. Így a tagok érthetően arra törekednek, hogy minél több munkaegységet szerezzenek. Ez azonban nemcsak több és jobb munkára, hanem munkaegység-hígításra is ösztönözhet. A munkaegység-hígítás azonban nem növeli a kiosztható jövedelemrész nagyságát, viszont csökkentőleg hat a munkaegység értékére. Abban az esetben, ha a

tagok egyenlő arányban „részesülnének” a munkaegység-hígításhól, akkor az egyes tagok évi jövedelme a megszerzett munkaegységeik számának növekedése ellenére is változatlan maradna. A termelőszövetkezeti gazdaság különböző üzemágaiban és különböző munkaterületein viszont nagyon is eltérő alkalmak lehetnek a munkaegység-hígításnak. Ennek hatására az egyes tagok évi jövedelemrészesedésében a munkaegység-hígítás jelentős eltolódást eredményezhet.

Pl. ha egy tsz 150 000 munkaegységet és arra 6 038 000 Ft jövedelemrészesedést tervezett, egy munkaegység terv szerinti értéke 40,25 Ft. Tagonként átlagosan 350 munkaegység esetén az évi tervezett átlagjövedelmük $(350 \text{ me.} \times 40,25 \text{ Ft} =) 14\,087,50 \text{ Ft}$. Ha évközbeni munkaegység-hígítás következtében a munkaegységek száma 195 000-re emelkedik (egyébként változatlan feltételek mellett), a munkaegység értéke 30,96 Ft-ra csökken. Ha a munkaegység-hígításban valamennyi tag egyaránt részes lenne, akkor munkaegységeik száma a hígításnak megfelelően az átlagos 350-ról 455 me.-re emelkedne, s így a munkaegység értékének csökkenése ellenére az egy tagra jutó évi jövedelem nagysága $(455 \text{ me.} \times 30,96 = 14\,086,80 \text{ Ft})$ változatlan maradna. Ha azonban a munkaegység-hígítás a tagokat különböző mértékben érinti — és ez általában így van — az eredmény jelentős jövedelemeltolódás lesz. Aki a munkaegység-hígításban nem részes, s marad az évi 350 munkaegysége, annak a jövedelme $(350 \times 30,96 =) 10\,836 \text{ Ft-ra}$ csökken. Akinek a munkaegysége a hígítással arányosan szaporodik, az éppen a tervezett átlagrészesedéshez $(455 \times 30,96 =) 14\,087 \text{ Ft-hoz}$ jut. Aki ellenben a munkaegység-hígítás következtében a hígítás átlagánál nagyobb mértékben jut munkaegységhez, az ennek révén a tervezett átlagnál nagyobb jövedelemrészesedéshez is jut.

A tagok egy része ebből azt a helytelen következtetést vonja le, hogy az egyéni jövedelem növelését (ha erre lehetőség van) el lehet érni a munkaegység-hajszolással (hígítással). Ennek a következményét — hogy ti. ezzel a tevékenységükkel jövedelemaránytalanságokat hoznak létre — figyelmen kívül hagyják. Nem veszik számításba azt sem, ha valamennyien egyformán vesznek részt a munkaegység-hígításban, akkor ennek semmi értelme nincs, mert évi jövedelmük változatlan marad.

A munkaegység-hígítás azonban a termelésre is káros kihatással van. Az egyes tagok ugyanis a munka minőségének az elhanyagolásával csak a mennyiségre törekednek, ami sok esetben csökkentőleg hat a termelési eredményekre. Ezen kívül bomlasztólag hat a munkafegyelmre, gyengíti a közös vagyon megbecsülését és védelmét, s mindez akadályozza a valóban jól jövedelmező gazdálkodás kialakítását.

A munkaegység-hígítás összeegyeztethetetlen a jövedelemrészesedés szocialista elvével. Következésképpen, a termelőszövetkezetek vezetőinek minden rendelkezésükre álló módszerrel meg kell akadályozniuk a munkaegység-hígítást.

A termelőszövetkezeti vezetőket gyakran a kereseti aránytalanságok felismerése „kényszeríti” az évközbeni munkaegység-hígításra. Ha egy ágazatban, vagy egy-egy munkában rosszak a „kereseti”, illetve a munkaegységteremtési lehetőségek, akkor szükségképpen hozzányúlunk a munkanormákhoz vagy a munkaegység-jóváíráshoz. Jobb ezt megelőzni, s már most a helyes munkadíjazási arányokra is gondolva helyesbíteni a kifogásolható munkanormákat és azok osztálybasorolását (értékelését).

Nagyon fontos azonban, hogy csak azokat a munkanormákat csökkentsük, amelyek valóban teljesíthetetlenek. Ha az adott munka úgy is „rosszul fizet”,

vagy a norma egyébként helyes, csak az értékelés alacsony, akkor magasabb osztályba kell sorolni a munkát, azaz növelni kell az érte jóváírható munkaegységet. Természetesen ez fordítva is érvényes: a túlságosan alacsony normákat növelni kell, s az aránytalanul nagy munkaegyszerszerzési lehetőségeket is meg kell szüntetni. Gyakori eset, hogy a növénytermesztésben dolgozó tagok viszonylag alacsonyabb évi jövedelemrészesedését a munkanormák túlteljesíthetőségével igyekeznek javítani. E normalizálásnál helyesebb eljárás, ha reális teljesítményelőírásokat szabnak, és azt a kívánatos arányoknak megfelelő (magasabb) munkaegység-jóváírással ismerik el.

A helyes munkanormákra és az

arányos munkaegységj jóváírásra épített terv lehetővé teszi a tervhez képest fedezetlen munkaegység-felhasználás elkerülését, tehát a munkaegység-hígítás megelőzését. A további feladat: úgy gazdálkodni minden egyes munkaegységgel, mint egy-egy bankjeggyel, amely értéket jelent, amellyel takarékosan kell bánni, nehogy a következő zárszámadáskor számuk a kelténél több, értékük pedig a szükségesnél kisebb legyen. Sok termelőszövetkezetben vezetett eredményre ez a szemlélet; úgy bánnak a munkával és az érte járó munkaegységgel, mint a pénzzel, gazdálkodnak vele, utalványozzák, felhasználását ellenőrzik, senki sem juthat hozzá illetéktelenül.

Enese László dr.

EGY TANULSÁGOS KIS KÖNYV

Filla Márton :

Mezőgazdasági termelőszövetkezetek üzemi szervezete

(Mezőgazdasági Kiadó, 1963)

Bizonyára sok termelőszövetkezeti vezető veszi érdeklődéssel kézbe e múlt év végén megjelent 116 oldalas könyvecskét. Az érdeklődés és várakozás indokolt. Termelőszövetkezeteink megszilárdulásának fejlődési folyamatában valóban jelentőségteljes a közös gazdaság termelőeri működtetése szervezeti kereteinek alakítása. Az utóbbi években ennek hatására az üzemi gyakorlat és az üzemszervezési tudomány egyaránt kereste-kutatta a változatos adottságoknak leginkább megfelelő szervezeti megoldásokat, s ma is sok

tudományos és gyakorlati erőfeszítés irányul e kétségkívül bonyolult feladat szerteágazó kérdéseinek a megoldására. (Az elmúlt években az állami gazdaságok gyakorlata hozott „forradalmi”, de korántsem kitisztult eredményekre vezető kezdeményezéseket.) A termelőszövetkezetek üzemi szervezettel szakirodalmunkban éppen a *Gazdálkodás* hasábjain foglalkoztunk először (1960. márciusi szám), majd „A termelőszövetkezeti üzemszervezés gyakorlati kézikönyve” c. mű első (1960) és második (1962) kiadásában nyert elismerést a mezőgazdasági üzemtanban. Az üzemi szervezettel, mint a szocialista mezőgazdasági nagyüzemek alapvető szervezési kérdésével foglalkozott az „Üzemszervezési kérdések a szocialista mezőgazdasági nagyüzemben” című monográfia (Akadémiai Kiadó, 1961; német nyelven 1963), a tudományos rendezés igényével feltárva az üzemi fejlődés legfőbb kérdéseit. Közben széles körű vita is folyt róla az üzemszervezési tudományban. 1962 márciusában a Kosuth Klubban vitatták a tudomány és a gyakorlat képviselői (lásd a Gazdál-